

Varga Ilona beás-magyar és magyar-beás nyelvpárú szótárt készített. A makrostruktúra a szótáraktól megszokott formát mutat. Az előszó után következik a szótár használatához az útmutató (hangok, rövidítések, jelölések stb.), majd a beás-magyar szótár, végül a magyar-beás szótár, két oszlopban. A magyar-beás nyelvpár először jelenik meg szótárban, de az előzőekhez képest a beás-magyar jegyzék címszóállománya is nagymértékben növekedett. Jelentős a szócikkek mennyisége, kb. 9000 címszó található az anyagban, mind a beás-magyar, mind a magyar-beás részben. A mikrostruktúrát tekintve nézzünk néhány címszót példaként:

a(n)ã tsz tojások (fn)

á nu csakis (ksz); persze (ksz); elvégre (hsz)

ábrosz s terítő (fn); /B,Z/ abrosz (fn)

gyümölcs (fn) pamã

gyűjt (i) áduã; ásztrínzit

A példában szereplő rövidítések jelentése: s – semlegesnem; tsz – többes szám, (ksz) – kötőszó, (hsz) – határozószó, (fn) főnév, B – Baranya megye, Z – Zala megye. Az egyes hangok aláhúzásával a hangsúlyt jelölte a szerkesztő.

Orsós Anna beás-magyar szótára a felsorolt szavak több alakját és jelentését kívánja bemutatni. Megtaláljuk benne a gyakran használt kifejezéseket, a magyartól eltérő állandósult szerkezeteket és formákat. Eredetileg egy, a szerző által készített beás nyelvkönyvhöz készült segédkönyvként, ezért tartalmazza az abban megtalálható összes szót, amelyeket a szerző kiegészített az általa fontosnak tartott lexikával – például a fák, virágok, színek, állatok, hónapok, évszakok neveivel, helységnevekkel, személynévvel és más, a mindennapi életben használatos szavakkal. Különösen nagy értéke szótárának, hogy céljának megfelelően a még használatban levő beás szavakat és kifejezéseket rögzítette, saját maga alkotta szavak (mint az egyébként gyakori a cigány nyelvújításban) nem kerültek a szótárba.

A három bemutatott szótár a magyar kétnyelvű szótárkiadás fontos eredményei közé sorolható. Elősegítik a legszükségesebb magyar-beás lexika összekapcsolását, és minden bizonnyal követni fogják őket más, akár értelmező típusú szótárak is, amelyek nem csak a beás lexika magyar megfelelőit adják majd meg, hanem – akár beásul – értelmező szótár szerepét töltik majd be.

Papp Gyula: Beás-magyar szótár. In: Várnagy Elemér (szerk., 1982): *Tanulmányok a cigány gyerekek oktatásával-nevelésével foglalkozó munkacsoport vizsgálataiból*. VI. JPTE Tanárképző Kar, Pécs.
Varga Ilona (1996): *Beás-magyar, magyar-beás szótár*. Konsept-H Kiadó, Piliscsaba.
Orsós Anna (1997): *Beás-magyar szótár*. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, Kaposvár.

Fóris Ágota

Egy horvát-magyar képes szótár

Sokak számára ismerős lehet e kis színes könyv piros felirata: „Kezdők Angol/Német/Francia/Olasz (stb.) Nyelvkönyve”. Ehelyütt a Usborne Publishing Ltd. sorozatának horvát-magyar darabját mutatjuk be.

A horvát változat is ugyanazon struktúra alapján épül fel, mint elődei. A második oldalon tartalomjegyzékben sorolja fel a fejezeteket és oldalszámait: bevezetőnek ad egy oldalnyi „Hogyan használd ezt a könyvet?” című, általános útmutatót, melyben a pusztán technikai jellegű tanácsokon túl (például mit jelöl a dőlt betű és a kék négyzet) kiemel néhány tudnivalót a főnevekről, melléknevekről és az igékről, valamint felsorolja a hor-

vát ábécé betűit, könnyítő magyarázatot adva a számunkra ismeretlen hangok kiejtésére vonatkozóan. Ezután következnek a több, mint kétezer szót és kifejezést tartalmazó szótár, negyvenöt témát feldolgozva és megjelenítve barátságos képekben. A szavakon túl egy tizenkét oldalas nyelvtani összefoglalót is kapunk a horvát nyelv felépítésének elmaradhatatlan szabályairól. A mű legvégén pedig a könyv illusztrált oldalain előforduló szavak horvát-magyar jegyzékét találjuk.

Már ebből a rövid bepillantásból is kiderülhet, hogy ellentmondás mutatkozik a könyv címét és tartalmát illetően. A cím azt sugallja, hogy egy nyelvkönyvvel állunk szemben, miközben tulajdonképpen egy képes szótárt tartunk a kezünkben.

Ha közelebbről belenézünk a könyv tartalmi részébe, ami maga az említett szótár, azt láthatjuk, hogy – mint általában a nyelvkönyvekben – a szavak tematikus csoportokban jelennek meg, megkönnyítve ezzel az asszociatív módon való elraktározásukat. (,Találkozáskor', ,A család', ,A test', ,Ház és lakás', ,Felkelés', ,Lefekvés', ,Ötözködés', ,Etelek és italok', ,Élelmiszerek', ,A kert', ,Bevásárlás', ,Közlekedés', ,Kikapcsolódás', ,Hová menjünk?', ,Vakáció', ,Foglalkozások', ,Egészség, betegség', ,Iskola és tanulás', ,Napok és dátumok', ,Időjárás és évszakok' stb.) A negyvenöt témán keresztül a mindennapi életben előforduló szavakat ismerhetjük meg, bizonyos esetekben szófaji csoportosításban (,Milyen?', ,Külső és belső tulajdonságok', ,Cselekvések', ,Benne, rajta, alatta...').

Egy-egy témát általában két, egymás melletti oldalon részleteznek a szerzők, de előfordul, hogy bizonyos tartalmi részek kevesebb helyet igényelnek. Minden lapon megjelenő, színes képek sokaságával találkozunk, leggyakrabban megfelezve a rendelkezésre álló teret, persze a rajzok mérete és elhelyezkedése nagyban függ a tematikától. (Például a ,Városban' fejezet szinte légi felvételnyi városképet kér, míg a ,Cselekvések' vagy a ,Milyen?' fejezetek sok apró rajzot várnak.)

A rajzokra épül rá a megtanulásra váró szavak rendszere. Kék vagy piros kis keretbe foglalt szavak vetítődnek közvetlenül az őket ábrázoló képekre, majd ugyanezek a szavak sorakoznak egy nagy (ugyancsak kék vagy piros) négyzetben. A szerzőknek – amint azt a bevezető sorokban közlik – szándékukban állt ugyan tipográfiai jelekkel (például dőlt betű) megkülönböztetni a főneveket a többi szófaj szavaitól, de ez a gyakorlatban kevésbé érzékletes

A szótár mikrostruktúráját tekintve nem hagyományos szócikk-formát találunk, inkább glosszáriumszerű szószedetet, melyben a horvát és magyar szavak/kifejezések közt egyértelmű megfeleltetés van. Nem ad tehát semmiféle – szótárakból ismert – többletinformációt (például szófaji meghatározás vagy ragozási alakváltozat).

Az alábbi példa illusztrálja a szavak elhelyezkedését, melyek közül a könyvben a horvát alakok vastagon szedettek:

Laku noć!	Jó éjszakát!	poplun	paplan
Dobro spavaj!	Aludj jól!	krevet	ágy
sanjati	álmodik	hrkati	horkol
spavati	alszik	justuk	páma
ugasiti svjetlo	lámpát olt	plahta	lepedő
noćna svjetiljka	éjjelilámpa	prekrivač za krevet	ágytakaró
noćni ormarić	éjjeliszekrény		

Két további jelölést kell még megemlíteni: a kis nyíl → rámutat az adott dologra, legyen az élőlény, tárgy vagy akár egy cselekvéssor ('otac' (apa), 'majka' (anya), 'sapun' (szappan), 'plakati' (sír (v)), a képregényekből ismert szövbuborék pedig megszólítja a szereplőket ('Bok!' (Szervusz!), 'Vidimo se!' (Isten veled!), 'Koliko imaš godina?' (Hány éves vagy?), 'Kako si?' (Hogy vagy?)).

A nyelvtani összefoglaló tényeket közül főnevekről, mellénevekről, névmásokról, igékről, példákkal illusztrált ragozási paradigmát adva. Ezt követően felsorolja a képes

szótárban már előfordult kifejezéseket, kiegészítve esetleges magyarázatokkal. Ebben az összefoglalóban is – a főszöveget követve – oldalanként halad, de hasznos lenne ezen kifejezések alfabetikus felsorolása is. Hasonlóképpen a magyar-horvát szójegyzék inverze is üdvös volna (például horvát társalgás gyors megértéséhez), és még csak többletmunkával sem járna a már említett egyértelmű megfeleltetések miatt.

A képes szótárban elsajátított elemeket a rövid nyelvtani összefoglaló segítségével felépíthetjük ugyan helyes mondatokká, de nyilvánvaló, hogy e könyvek segítségével csak elkezdni lehet az adott nyelv tanulását, későbbi, bonyolultabb munkák (például fordítás) alapjaként nem használhatók. Természetesen a szerzők sem tűzték ki ennél magasabb cél elérését a nyelvtani összefoglaló bevezető mondataiban, amikor is a nyelvtan (ügymint elemek és szabályrendszer kettősége) fontosságáról szólnak nyelvtanulót lelkesítő hangnemben.

A nyelvtanuló, legyen bár gyerek vagy felnőtt, szórakoztatóan hasznos könyvet tart a kezében, amely teljesíti kitzűzött feladatát. A kellemes tapintású lapokon kirajzolódó képek valóban kifejezők és meggyőzőek, nagy segítséget nyújtva a szavak és kifejezések elsajátításában. Nem kell sok idő, és képesek vagyunk akár barátságot is kötni a szimpatikus alakokkal, különösen a 'Konyha' fejezet üdítő képeire gondolok, melyeken egy szemüveges úriember használja nagy hozzáértéssel a következő eszközöket: 'tava' (serpenyő), 'pečnica' (sütő), 'sudoper' (mosogató), 'kuhinska krpa' (konyharuha).

Hasznos könyv tehát a kezdő nyelvtanuló számára, és hiánypótló is, hiszen alig van mihez nyúlni a régi, még szerbhorvát szótárakon és *Hadrovics László* horvát-magyar kisszótárán kívül.

Davies, Helen – Szilágyi Eszter (1998): *Kezdők Horvát Nyelvkönyve*. Holnap Kiadó. Illusztrálta: Shackell, John, Tervezte: Robertson, Brian. Szerkesztette: Irving, Nicole.

Nagy Ágnes

MoBiMouse – a fordító egér

Angol-magyar és magyar-angol szótárból jó néhány létezik, már elektronikus formában is. A tíz éves MorphoLogic fordító egere mégis különlegesnek számít közöttük. Az elektronikus kétnyelvű szótárak gyorsabban és egyszerűbben kezelhetőek, mint könyv alakban megjelent elődeik, a MoBiMouse-nál alkalmazott (saját fejlesztésű) technika azonban a világpiacon is egyedülálló. Ha le akarunk fordítani valamit, nem kell egy külön keresőablakba beírni a fordítandó szót, csak az egér kurzorát kell a szó fölé vinnünk, és annak jelentése már meg is jelenik egy ablakban. A program a felismeréshez a HUMOR nevű morfológiai elemzőt használja, így a toldalékkal és például a távolra került igekötővel rendelkező szavakat is könnyedén be tudja azonosítani.

A MoBiMouse sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy első megjelenésekor, 1999-ben megnyerte az Európai Információtechnológiai Díjat, melyre 28 országból 261 pályázó jelentkezett, s a legjobb 25-öt díjazták. 1999-ben a díjazottak között egyetlen magyarként szerepelt a MorphoLogic terméke. A 2000-ben megjelentetett 'Akadémiai MoBiMouse' az Ország-féle nagyszótár és az 'Akadémiai Nagyszótár' szöanyagát tartalmazza, informatikai kifejezésekkel bővítve, így a szótár hozzávetőlegesen 400 000 szót és kifejezést tartalmaz.

Érdemes még megemlíteni a MorphoLogic és a Management Kiadó közös termékét, a 'Kontrolling MoBiMouse Szótár'-t, amely pénzügyi, számviteli szakembereknek készült. Ez az angol-magyar, magyar-angol elektronikus szótár 54 000 angol és 61 000 magyar általános, controlling, pénzügyi, számviteli, banktechnikai, elemzési szót, illetve kifejezést tartalmaz.

A program telepítése egyszerű (a telepítési és használati útmutatóban olvasható), bár az első telepítés jelentős időt vesz igénybe, hiszen ekkor a betűtípusok beállítása is meg-